ریفراندۆمی سەربەخۆیی کوردستان و بارودۆخی هەرێمی کوردستان.. جمال سلیمان

ریفراندۆمی سەربەخۆیی کوردستان لە ٢٥/٩/٢٠١٧ ڕووداوێکی مێژوویی مەزن و گرنگ بوو . لەو ریفراندۆمە زیاتر لە ٧٣./. خەڵکی کوردستان بەشداری کرد ، لە ٩٤./. ی لە ژمارەی بەشداربووان دەنگیان بە سەر بەخۆی کوردستان دا .

لە ناو ئەوانەدا سەرکردایەتی و جەماوەری هەموو حزبەکانی کوردستان بە ئارەز و ویستی خۆیان دەنگیان بە سەربەخۆی کوردستان دا. جگە لە جولانەوەیەکی تازە نەبێت ، بەدەر لەو یەکریزیەی ئەوسای کوردستان بە پرسی سەربەخۆیی ، کە ئەوان بە نەخیر و بەشداریان لە ریفراندۆم نەکرد .

بە بۆنەی تێپەربوونی شەش ساڵ بەسەر ریفراندۆم ، پێرۆزبایی لە هەموو گەلی بەشداربووی کوردستان دەکەم.

دیارە لە سیستمی دیموکراسی تەواودا ، ریفراندوم مافێکی ئاسایی و مافی چارەی خۆنەسین لە نەتەوەیکگرتووەکان بە مافێکی ڕەوای دەزانن بە هەموو گەلانی ستەمدیدە وەک لە {میثاقی} ڕێکخراوی جیهانی نەتەوە یەکگرتووەکاندا هاتووە .

دیارە هەموومان دەزانین کە دەستوری عیراقی نوێی ساڵی ٢٠٠٥ ی ، دوای روخانی رژێمی دیکتاتۆری بەغدا ، سەرکردایەتی حیزبەکانی کوردستان ڕۆڵێکی گرنگیان هەبوو لە دیباجەی دانانی دەستور و دامەزراندنی دەوڵەت و حکومەتی عیراق و زەربەی کورد و کوردستانیان و هاووڵاتیانی عیراق بە گشتی دەنگیان بەو دەستورەدا.

بەڵام بە داخەوە بوونی تێگەیشتنی جیاواز لەو دەستورە ، تا ئێستا وەک خۆی جێبەجێ نەکراوە و چەندین جاریش پێشێل کراوە ، لە لایەن حکومەتی بەغدا ، کە سەرۆک وەزیران و ئەندامەکانی پەرلەمانی عیراق ، لە حزبە سیاسیەکانی زۆرینەی مەزهەبی شیعەن . هەروەها هەرێمی کوردستانیش لە پێشێلکردنی ئەو دەستوورە بەدەر نەبووە ، لە نەتیجەی کردارەکانی نا دەستوریانەی حکومەتی ناوەند لە بەغدا بەرامبەر هەرێم.

ریفراندۆمی سەربەخۆیی کوردستان ، زادەی کاردانەوەی کورد بوو، لە پێشێلکردن و جێبەجێ نەکردنی چەند برگەیەکی گرنگ لە دەستور لە لایەن حکومەتی عیراقەوە ، بە نمونە { مادەی ١٤٠ جێ ناکۆک لەسەرەکان} و

{مادەی ٩ یەکەم ، برگە جێبەجێ کردنی توازنی نەتەوەی و نیشتمانی لە بەشداریکردن لە نێو هێزە ئەمنییەکان و دامودەزگاکانی دەوڵەتی عیراق.} . دەقی عەرەبییەکەی {المادة ٩ اولا : تتكون القوات المسلحة العراقية والاجهزة الامنية من مكونات الشعب العراقي، بما يراعي توازنها وتماثلها دون تمييز أو اقصاء وتخضع لقيادة السلطة المدنية وتدافع عن العراق ولاتكون اداة لقمع الشعب العراقي ولاتتدخل في الشؤون السياسية ولا دور لها في تداول السلطة .
يحظر تكوين ميليشيات عسكرية خارج اطار القوات المسلحة. } .

لە ٢٠١٤، پەیوەندییەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان لەگەڵ بەغدا ، چەندین کێشەی دەستوری تێکەوت لەسەر ناکۆکی مەلەفی نەوت و گازی هەرێم . کە بووە هۆی برێنی بۆجە و شایستە داراییەکانی هەرێمی کوردستان.

دوای هاتنی داعشیش کێشەکان قوڵتر بوون ، دوای شکەست و پاشەکشەی سوپای عیراقی لە ناوچەکانی موسڵ و کەرکوک . بۆیە هێزەکانی هەرێم بۆشایی ناوچەکەیان پڕ کردەوە . بە بێ بوونی ڕێکەوتنی پێویست لە بەینی هێزە کوردییەکان لە لایەک و لەگەڵ حکومەتی فیدراڵ لە لایەکی ترەوە . لە کەرکوک هێزە کوردستانییەکان ، بە بێ بوونی سیاسەتێکی یەکگرتووی حەکیمانە و رێکەوتنێک لە ئیدارەدانی کەرکوک ، بە ململانێکی زەقی حزبی لە بەینی حزبەکانی کورد پەرتوازەیی ، کە بووە هۆی روودانی ، چەندین هەڵەی سیاسی ئەمنی لە مامەڵە کردن بەرامبەر پێکهاتەکانی تری کەرکوک لە عەرەب و تورکمان.

هەژموون و دەستێوەردانی هێزەکانی دەرەکی لە عیراق بە گشتی لە هەرێمی کوردستانیش بە تایبەتی ، بەردەوام و لە زیاد بوون دابوو ، ئەوەش بە بیانووی جوراو و جۆر و بە بەدواداچوون و لێدانی گروپە چەکدارەکانی ئۆپۆزسێونی کوردی ووڵاتانی تورکیا و ئێران ، کە لە نێو خاکی هەرێمی کوردستان . کە ئەوە بە پێ دەستوری عیراق پێشێل کردنی سەروەری خاکی هەرێمی کوردستان و سیادەی دەوڵەتی عیراقی فیدراڵە و بە پێچەوانی یاساکانی پارستنی سیادەی نێودەوڵەتییە .

هەمووان ئەوە دەزانین ، کە مافی چارەی خۆنوسین {حق تقرير المصير} بە پێ یاسای نەتەوەیەکگرتووەکان مافێکی رەوای میللەتانە. بۆیە ئەو مافە هەمیشە خەون و ئاواتی لە مێژینەی کورد بووە و لە پێناویدا خەباتی کردووە و قوربانی زۆریشی داوە ، هەربۆیەش زۆرینەی کورد لە ریفراندوم دەنگی بە سەربەخۆیی دا.

سەبارەت بە مافی سەربەخۆیی کوردستان ، راستێکی مێژوویی هەیە ، کە دوای ئەنجامدانی ریفراندۆم بۆمان دەرکەوتوە ، کە لە بەرژەوەندی هیچ دەوڵەتێک نەبووە و نیە کە بە فیعلی پشتگیری لە سەربەخۆیی کوردستان بکات . هەر بۆیە زلهێزەکاندا لە ناوچەکەدا بەردەوام

کوردیان بەکار هێناوە بۆ بەرژەوەندیەکانی خۆیان . تازەترین نمونەش کە ئەو راستیە دەسەلمێنێ بۆ دیدی دەوڵەتان بەرامبەر کەیسی کورد ، لەدوانێکی سەرۆکی پێشووی ووڵاتە یەکگرتووەکانی ئامریکا {ترامپ} ، کە لە بانگەشەی هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی ئامریکا لە ساڵی ٢٠١٦ ، کاتێک پسیاریان لێ کرد ، کە رای چیە سەبارەت بە کورد ؟ ، { لە وەڵامدا ووتی کورد شەڕکەری باشن دەتوانین بە کاریان بهێنین} .

ئێستاش هەموو ئەو دەوڵەتانەی کە لە هەرێمی کوردستان ، کونسولخانەیان هەیە لە هەرێم ، پەیوەندیان لەگەڵ کورد لەسەر بنچینەی بەرژەوەندیەکانی سیاسی و ئابوری خۆیان و پشتگیری مرویی و رەوشەنبیری فەرهەنگیە بۆ کورد ، لە چوارچیوەی هاوپەیمانی دەولیە دژی ئیرهاب لە ناوچەکەو جیهان ، بە ڕێکەوتن لەگەڵ حکومەتەکانی عیراقی فیدراڵ .

دەبینین لە یادی شەشەمین ساڵڕۆژی ریفراندۆمی سەربەخۆیی کوردستان ، زۆر لەو لایەنە کوردستانیانەی کە بەشداریان کرد بوو و دەنگیان بە بەڵێی دابوو بە سەربەخۆی ، رەخنەی زۆریان هەیە لە ریفراندۆم . رخنەکانیان زیاتر سەبارەت بەوەی کە ریفراندۆم ، بووەتە هۆی لە دەستدانی نیوەی خاکی کوردستان ، مەبەستیشیان لە پارێزگای کەرکوک و ناوچەکانیەتی ، کە بە ماوەیەک لە ژێر دەستەڵاتی هێزەکانی هەرێمی کوردستان دابوو لە دوای هاتنی داعش .

دیارە بە پێ دەستوری عیراق کە کورد واژۆی لەسەر کرد بوو لەساڵی ٢٠٠٥ ، کەرکەک وەک پارێزگایەک سەر بە حکومەتی ناوەندە ، هەرچەندە زۆرینەی کوردە بەڵام فرە پێکهاتەی نەتەوەیی و مەزهەبیشی تیایە ، لە رووی ئیداریەوەش بە شێوەیەکی هاوبەش لە بەینی کورد و هەموو پێکهاتەکانی تری نەتەوەیی و بەو ناوچانەش کە مادەی ١٤٠ ی دەستوور دەیانگرێتەوە .

دوای دامەزراندنی حکومەتی فیدراڵ عیراق ، لە کەرکوک و دیالی و شوێنەکانی تر ، لە بەینی هێزەکانی پێشمەرگەی هەرێمی کوردستان و سوپای حکومەتی مەرکەزیدا، {مەراکزی عملیاتی مشترک} هەبو دژی باندەکانی چەکداری رێخراوی تیرۆریستی {القاعده} ، کە ئەوسا لە زۆر ناوچەکانی عیراقدا بە بەغدای پایتەختەوەش هەبوون .

لە ساڵی ٢٠١٤دوای پەیدا بوونی رێکخراوی تیروریستی داعش ، کە لە موسلەوە دەستیان پێکرد و لە ماوەیەکی کورت ، یەک لەسەر سێ ١/٣ خاکی عیراقیان کۆنترۆڵ کرد ، تا گەیشتنە دەروازەی شاری بەغدا له ابو غریب ، کە لەوێ هێرشەکەیان شکستی هێنا لە لایەن هێزەکانی عیراق بە پاڵپشتی هێزەکانی هاوپەیمانان و ئامریکا.

لە کاتی یەکەم هێرشی داعش لە موسل و هەڵاتنی سێ فرقەی جەیشی

عیراقی ، دوای ئەوەی کە شەریان پێنەکرا داعش کۆنترۆڵی موسلی کرد . ئەو کات هێزەکانی هەرێم لە کەرکوک ، کە دەبوایە کورد بۆ پاراستنی ناوچەکە هەماهەنگی لەگەڵ هێزەکانی حکومەتی فیدراڵدا بکەن . بەڵام هێزەکانی کورد لە جیاتی هەماهەنگی ، دەستیان بەسەر کەرکوک و ناوچەکانی تر و بیرە نەوتیەکان داگرت و ئاڵای کوردستانیان لەسەر چیای حمرین چەقاند لە بەرچاوی هەموو جیهان و نەتەوە یەکگرتوەکان .

دیارە نەتەوە یەکگرتوەکان و دەوڵەتانی هاوپەیمانیەتی دژی ئیرهاب کە حزوریان هەیە لە کوردستان و عیراق بە گشتی ، لە چواچیوەی رێکەوتن بووە لەگەڵ حکومەتی عیراق بە پێی دەستور .

دوای ئەوە لە گەرتنەوەی موسل لە شەری دژی داعش هێزەکانی پێشمەرگەی هەرێمی کوردستان بە هەماهەنگی لەگەڵ هێزی هاوپەیمانان ، هاوکاری تەواوی هێزەکانی حکومەتی فیدراڵیان کرد ، کە چەندین شەهیدوو بریندار لە هێزی پێشمەرگەی کوردستان کەوت .

دیارە لە کەرکوکیش لە شەری دژی داعش ، کورد زیاتر لە سێ هەزار پێشمەرگەی شەهید و پێنج هەزار قوربانی دا.

دوای ئەوەی هێزەکانی حشد و سوپای عیراق ، لە شاری حەوەجە کۆتاییان بە دەستەڵاتی داعش هێنا . هەوڵیاندا بە گەڕاندنەوە و ئاسایی کردنەوەی بارو دۆخەکە بۆ پێش هاتنی داعش ، ئەو بار و دۆخەی کە کورد لە دانانی دەستور واژۆی لەسەر کرد بوو سەبارەت بە کەرکوک .

پێش ڕووداوی ١٦ی ئۆکتۆبەر ساڵی ٢٠١٧ ، بە گەڕاندنەوەی بارودۆخەکە لە کەرکوک بۆ دۆخی پێش هاتنی داعش ، سەرکردایەتی حزبەکانی هەرێم ، بە دەنگ داواکانی حکومەتی بەغدا و دەوڵەتانی تری ناوچەکە و جیهان نەهاتن . هەر بۆیە هێزەکانی حشد و سوپای عیراق هێرشیان کردە سەر شاری کەرکوک و ناوچەکانی و لە ماوەیەکی کورت دا دەستیان بەسەر داگرت . ئەوەش پێشێل کردنی دەستوری عیراق بوو ، برگەی ٩ ی دەستوری ، کە تیادا هاتووە ، نابێ بە هیچ جۆرێک هێزە چەکدارەکانی عیراق بەکار بهێنرێت دژی هاووڵاتیانی عیراق بۆ کپ کردنی کێشەکانی ناوخۆیی ، ئەمەش دووبارە دەقی ئەو بڕگەیەیە بە زمانی عەرەبی وەک لە دەستور عیراقدا هاتووە ، { المادة 9

أولاً: تتكون القوات المسلحة العراقية والاجهزة الامنية من مكونات الشعب العراقي، بما يراعي توازنها وتماثلها دون تمييز أو اقصاء وتخضع لقيادة السلطة المدنية وتدافع عن العراق ولاتكون اداة لقمع الشعب العراقي ولاتتدخل في الشؤون السياسية ولا دور لها في تداول السلطة .

يحظر تكوين ميليشيات عسكرية خارج اطار القوات المسلحة . } .

هێرشەکەیان بەرەو هەولێر لە شەری شارۆچکەی پردی وەستێنرا ، بە هۆی بەرگری هێزی پێشمەرگە و فشاری سیاسی . لەو هێرشانەی هێزەکانی عیراق بۆ پەلکردنی زۆڕقی دەستور ، لەبەر چاوی ئامریکا و هاوپەیمانان ، زیاتر لە سەدان هاوڵاتی و پێشمەرگە شەهید بوون و مالی هاوڵاتیانی کوردی عیراقی لە شاری دوز و ناوچەکانی کەرکوک سوکایتیان پێکرا ، تاوانەکی زۆر ئەنجامدرا لە پێشێل کردنی مافەکانی مرۆڤ و هەزاران هاوڵاتی کوردی بە دفاع لە ماڵ و مولکی خۆیان دەرکران .
دوای وەدەرنانی هێزەکانی هەرێمی کوردستان لە کەرکوک ، کە هۆی سەرەکیەکەی ، ناتەبایی و ناکۆکی ململانێ حزبەکانی کوردستان بوو ، لە ناوخۆی هەرێم و لە کەرکۆک و نەبوونی یەک بریار و یەک خیتابی سیاسی یەکگرتوو بۆ چۆنیەتی مامەڵە کردن لە بەرامبەر بەغدا سەبارەت بە کەرکوک.
لە عیراقی فیدرالە کە زۆرینەی حزبە شیعەکان ئێستا حکومرانی عیراق دەکەن ، لە زەمانی رژێمی دکتاتۆری سەدام لە ژێر زوڵم زۆرداری ، بە شێوەیەکی درندانە دووچاری کوشتن و ئیعدام و ئەشکەنجە دەبوون .
خوشک و برا شیعەکان ، بەتایبەتی ئەوانەی سەر بە حزبە سیاسیەکانی شیعە بوون ، لە پێش راپەرینی ساڵی ٩١ و دوای راپەرین لە لایەن شۆرشی کورد و هێزەکانی کوردستانەوە ، هاوکاری و یارمەتی و دالدە ئەدران لە کوردستان ، تا رۆخانی رژێمی سەدام لە ساڵی ٢٠٠٣ . بەیە کورد و شیعە و زۆرەیک لە پێکهاتەکانی تری عیراق هەمیشە یەک هەلویست دژی زوڵم و زۆرداری و دیکتاتۆریەتی بەعسی سەدامی بە یەکەوە خەباتیان دەکرد .

بەیە هەڵوێستی مەرجەعیەتی شیعە لە { النجف الاشرف } ، بەردەوام پشتگیری مافەکانی کوردیان کردووە و دژی ستەمکاران.
بۆ نمونە لە ساڵی شەستەکانی سەدەی رابوردوو، لە کاتی شۆرشی کوردستان ، کاتێک دەستەڵاتدارانی حکومەتی شۆڤێنی ئەوسای بەغدا ، داوایان لە مەرجەعی شیعەی ئەوسا، { اية الله العظمى السيد محسن الحكيم} کرد ، بۆ دەرکردنی فەتوای { تكفير } کردنی شۆرشگیرانی کورد ، ئەوسا مەرجەعی شیعە دژی حکومەتی بەغدا وەستایەوە و پشگیری لە مافەکانی کورد کرد ، فەتوایاندا کە هەر لایەنێک تەکفیری موسڵمانانی کورد بکات ئەوا خۆی کافر دەبێت.
بەیە ئێستاش دەبینین کە مەرجەعیەتی بەرزی شیعە هەمان هەڵوێستی هەیە بەرامبەر کورد .
بەڵام بە داخەوە لە عیراقی نوێ ، لە ٢٠١٤ وە کەسانێک هەن کە ژمارەیان زۆرە ، لە نەوە هەندێک لە حزبە سیاسیەکانی شیعە ،

ئاراستەیەکی دژ بە کورد و قەوارەی هەرێمی کوردستان پەیڕەو دەکەن . بە نەفەسەکی هەمان سەقافەتی دوژمنکارانەی بەعسی ئەنفالچی ، هەڵوێستی خەراپ بەرامبەر بە مافەکانی کورد و هەرێمی کوردستان دەنوێنن . ئەوانە لە ژێر پەردەی ئینتمای مەزهەبیان ، لە نێو دامودازگاکان و هێزە ئەمنییەکانی حکومەتی فیدراڵی عیراق کار بەدەستی گەورە و موتەنفیزن ، بە جۆرێک ڕۆڵی کاریگەریان هەیە لەسەر بڕیارەکان و هەڵوێستی ئەو حزبانە ، بە چارەسەری کێشەکانی هەرێم لەگەڵ بەغدا . بەردەوام کێشە دروست دەکەن لە بەردەم ئەو ڕێکەوتنانەی حکومەتی فیدراڵ و حکومەتی هەرێمی کوردستان بە چارەسەری کێشەکان. بۆیە باشترە کە ئەو حزبە تێکۆشەرانەی شیعە ، هەڵوێستە بکەن هۆشیار بن و بەدواداچوونی جدی بکەن لەو جۆرە ئاراستەیەی کە زەرەر بە بەرژەوەندییەکانی یەکپارچەیی خاک و ئاسایشی نیشتمانی عێراق دەگەیەنن. دیارە بە درێژایی مێژوو لە مەزلومیەتی شیعە ، بە یەکەم جار دەرفەتی حوکمرانی دەوڵەتی عیراق یان بۆ ڕەخساوە ، کە دەبێ بە شێوەیەکی دادپەروەرانە حوکم بکەن و دژی ستەم و زۆرداری وەک پەیڕەوانی ڕێبازی سید الشهداء { امام الحسین علیه السلام} کە هەتا دونیا ماوە سومبلی شۆرشی مەزڵومانن دژی زاڵمان و زۆرداران لە جیهان .

بۆیە کورد ، بە لەبەرچاو گرتنی ئەوبارودۆخەی ئێستا ، دەبێ بە سیاسەتێکی حەکیمانە یەکگرتوو بە خیتابی یەکریزی ، بە سوود وەرگرتن لەم دەرفەتانەی کە هاتۆتە پێش ، هەوڵی جیدی بدرێت بۆ باشترکردنی پەیوەندییەکان و لێک تێگەیشتن لە گەڵ حکومەتی فیدراڵ بۆ چارەسەری هەموو کێشەکان بە پێی دەستور.

لە دوای ئەم هەموو شیکردنەوانەی سەرەوە ، بە زانیاری ئەو کەس و لایەنانەی کە ڕەخنەیان بە شێوەیەکی نەرێنی هەیە دەربارەی ریفراندۆم . ئەگەر ریفراندۆمیش نەکرابوایە ، بەرژەوەندییەکانی سیاسەتی دەولی لە هەریمی کوردستان هەر وەک ئێستا دەبوو سەبارەت بە مافەکانی کورد. هەروەها سەبارەت بە دۆخی کەرکوکیش دەبوایە بە پێی دەستور هەر بگەڕێتەوە ژێر ئیدارەی دەسەڵاتی حکومەتی مەرکەزی ، حکومەتی عیراقیش هەر ئەو سیاسەتەی ئێستای پەیڕەو دەکرد بەرامبەر بە کورد..

ئێستا بارودۆخی هەرێم ، لە ژێر کەمەڵێک کێشە و هەڕەشە و فشاری ناوخۆیی و دەرەکی دایە ، کە ڕەنگدانەوەی خراپی هەیە لەسەر حکومەت و خەڵک و قەوارەی هەرێمی کوردستان ، کە ئەمانەن :

- یەکەم مەترسی هەژموونی و فشاری دەستێوەردانی دەرەکی ،

لەسەر ناوخۆی کوردستان لە رووی ئەمنی و سیاسی و ئابوری لەلایەن دەوڵەتەکانی دەوروبەر و هەرشەکانی درۆنی و بالیستی لەسەر ناوچەکانی هەرێم ، هەمووی مەترسی جدین لەسەر چارەنوسی هەرێم و گەلی کوردستان .

- کێشەکانی کەڵەکەبووی وئابووری و دارایی لە مێژووی حوکومرانی هەرێم بە قەرزەکانەوەش.
- فشارە ناوخۆییەکان لەسەروی هەمویانەوە ، کێشەی دواکەوتنی موچەی فەرمانبەرانی هەرێم و خراپی بژێوی خەڵک و بازار .
- فشارەکانی حکومەتی مەرکەزی ، سەرەرای رادەستکردنی مەلەفەکانی نەوت و غازی هەرێم ، لایەنێکی ئارەستەکراو لە نێو دەستەڵات لە حکومەتی ناوەند ، بەردەوامن لەسەر سیاسەتی فشاری ئابلوقەدان ..

بۆیە ئێستا لە هەموو کاتێک زیاتر ، باشترە ، کە سەرکردایەتی سیاسی کورد بە تایبەتی هەردوو حزبی دەستەڵاتداری هەرێم بە هاوکاری هەموو حزبەکانی تری کوردستان ، هەنگاوی سیاسی فیعلی بنێن بۆ کۆتایی هێنان بە پەرتەوازیی ، بڕیاری یەکلاکەرەوە بدەن بۆ کۆتایی هێنان بە ململانێکانی کۆن و تەقلیدیەکان :

- یەکەم راگرتنی هەرشە مەدیایەکان بەسەر یەکتری و کۆتایی هێنان بە تەخوێنی کردنی یەکتری ، چونکە هەموو لایەک بەرپسیارن لە خراپی دۆخی هەرێم ، دەستبەردار بوون لە سیاسەتی بەکار هێنانی خراپی دۆخەکە بۆ ململانێی دیعایەی هەڵبژاردن و شکانی یەکتری. پێویستە ململانێکانی سیاسی بۆ هەڵبژاردن لەسەر بنەماکانی دیموکراسی بێت ، بە پێشبرکی لەسەر پێشکەشکردنی باشترین بەرنامەی سیاسی و بۆ بەرژەوەندیەکانی خەڵکی کوردستان ، بە پێشکەشکردنی خزمەتگوزاری بۆ باشترکردنی بژێوی بۆ خەڵک بە گشتی و بۆ پاراستنی یەکریزی هەرێم و هینانەدی دادپەروەی نیشتمانی و کۆمەڵایەتی وە بۆ چارەسەری کێشەکان بێت لەگەڵ حکومەتی ناوەندی.
- دووەم ، زەمینەسازی بۆ سازدانی کۆبونەوەیەکی فراوان لە لایەن سەرەکی حیزبەکانی کوردستان بە یەکەوە ، ئاشتەوایی و رێکەوتن لەسەر دانانی سیاسەتێکی هاوبەشی یەکگرتو بە پرسە چارەنوسازەکان و کێشەکانی هەرێم لەگەڵ حکومەتی ناوەندی .
- پێکهێنانی ئەنجومەنێکی باڵا لە هەموو پارتەکانی هەرێمی کوردستان بۆ دانانی نەخشە رێگایەک ، بۆ چۆنیەتی پاراستنی قەوارەی هەرێم و ئەنجامدانی هەڵبژاردنێکی پاک بە بەشداری

کردن لە حکومەتەکی نیشتمانی فراوان ، کە خزمەت بە خەڵکی کوردستان بکات .

- بریاردان لەسەر دانانی دەستوور بۆ هەرێمی کوردستان . چونکە دەستور فاکتەری بنچینەییە بۆ رێکخستن و بە دامەزراوەکردن و بە یاسا کردنی حکومەتی هەرێمی کوردستان .
- سوود وەرگرتن لەو هەل و دەرفەتانەی کە لە نەتیجەی روودانی ئەو گۆرانکاریانەی کە لە سیاسەتی ململانی دەولی لە عیراق و ناوچەکە و جیهان بە گشتی . گەراندنەوەی موتمانە لە بەینی حکومەتی هەرێم و حکومەتی فیدراڵ .
- سیاسەتی حەکیمانەی هەرێمی کوردستان ، بە هەمئاهەنگی لەگەڵ ناوەند لە چوارچیوەی سیاسەتەکی یەکگرتوو، کە ئویش خۆی دەنوێنێ لە { بە هێزبوونی سیادەی عیراقی فیدراڵ ، تەنیا لە رێگای بەهێز کردنی هەرێمی کوردستان و پاراستنی سەروەری خاکی هەرێمی کوردستاندایە ، کە دەبێتە هۆی پاراستن بەهێز بوونی سەروەری خاکی عیراقی فیدراڵ ، پێچوانەکەشی راستە بە هەمان شێوە .

باشترە بۆ حزبە سیسیەکانی کوردستان وە حکومەتی ئایندەی هەرێم ، ئەو راستیە لەبەر چاو بگرن لە دانانی بەرنامەکانی سیاسیاندا بۆ حوکمرانی ، کە تاکی هاووڵاتی کورد ، پێویستی بە دوو شتی بنچینەیی هەیە بۆ بەردەوام بوون لە ژیانەکی ئارام و ئاسوودە ، ئەوەش { نان و ئازادی } یە ، ئەو دوو فاکتەرە هەمیشە هۆی گورانکاریەکان بوون ، لە جولەی مێژووی سیاسەت و حوکمرانی و دەستەڵات و پێشکەوتنی کۆمەڵگایەکی یەکگتووی وابەستە بە نیشتمان . راگرتنی هاوکێشەی ئەو دوو پێویستیە سەرکیانە ، دەبێتە مایەی دادپەروەری نیشتمانی و کۆمەڵایەتی و سەقامگیری خۆشگوزەرانی و پێشکەوتنی ووڵات مسۆگەر دەکات لە حکومرانەکی سەرکەوتو .

بە پێچەوانەوە ، لە نەبوونی ئەو هاوکێشەیە ، دەبێتە هۆی بەرپا بوونی بشێوی وئاشووب و لە دەستدانی کۆنترۆڵ بە چاوسەری کێشەکان. ئەوەش لە ئەنجامدا دەبێتە هۆی شکستهێنانی هەموو ئەو دەستکەوتانەی کە بە خەباتی خوێناوی گەلی کورد و کوردستان ، کە بە درێژایی زیاتر لە سەدەیەک بەدەست هێنراوە .

بۆیە باشترە کە سەرکردایەتی کورد و هەروەها تاکی کورد ، بە هوشیاری رووبەرووی ئەو هەوڵ و پلانە سیاسی و ئەمنیانەی ناوخۆیی و دەرەکی ، کە لەمیدیاکانی سەبەر و تابووری پێنجەم بڵاو دەکرێنەوە ، بە سوود وەرگرتن لە هەڵە سیاسیەکان و

نەبوونی یەکریزی لە بەینی هێزە کوردستانییەکان لە هەرێم لە مەلەفە جیاوازەکان حزبەکانی دەستەڵات ، بە مەبەستی فۆرماتکردنی مێشکی تاکی کورد بە سرینەوەی ئینتیمای بە گەل وخاک و نیشتمانی کوردستان .

ئەو هەموو هەوڵانەی دژ بە هەرێم دەکرێت ، هەموو ئەو هەوڵانەیە ، کە لە چوارچیوەی { کلمة حق یراد بها باطل}، کە مەبەستیان بە لەبار بردنی هەرێمی کوردستانە .

میدیای چەواشەکاری تابوری پێنجەم ، کە زانیاری نادروست لەسەر رۆخانی هەرێم بڵاو دەکەنەوە ، بە ئاماژە لەسەر لێدوانەکانی هەندی گۆڤار و کەسانی میدیکاری ئەمەریکی دژ بە هەرێمی کوردستان ، ئەو کەس و لایەنانەی کە لە ناوخۆی کوردستان ئەم جۆرە پرۆپاگەندانە بڵاو دەکەنەوە نەشارەزان لە چۆنیەتی کار و میکانزمی میدیای ئازاد لە ئامریکا . لە مێژوی ململانە سیاسیەکان لە بەینی هەردوو حزبە دەستەڵاتداری ئامریکا دژ بە یەکتری بە پێ یاسای ئازادی میدیایی ، بەرێوە دەچێت بە جۆرێک کە کاریگەری هەیە لەسەر گۆڕانکاری دەستەڵات ، بە بەکار هێنانی جۆرەها زانیاری دژی یەکتری و دژی سیاسەت و سیستمی حوکمرانیو کیانی ئامریکا . بە دەستاو دەستکردنی دەستەڵات لە بەینی هەردوو حزب ، بەو پێوەنگە دەبوایە دەمێک بوو ووڵاتە یەکگرتووەکانی ئامریکا بروخێت .

بۆیە تاکی گەڵی کوردستانی دەبێ هۆشیار تر بێت لە پلانی دوژمنان . پاراستنی قەوارەی سیاسی هەرێمی کوردستان زۆر گرنگە ، چونکە بە خەباتی خوێناوی میلللەتێک بە دی هاتووە .

بە بیزاریش لە ئەدای حکومەت وکەم و کورتی و هەڵەکانی حکومرانی و ململانە حزبەکان و خراپی بژێوی خەڵک ، ئەوا هەڵبژاردن سەنگی مەحەکە بە هاوڵاتی ، کە بە دەنگی خۆی ئازادە موتمانە بە هەر حزبێک و کەسێک بدات ، کە بەرنامەی سیاسی باشتر پێشکەش بکات.

ئەو ووڵاتە دیموکراسیە پێشکەوتوانەی کە لە رۆژ ئاوا و شوێنی تر کە بە سیستمی دیموکراسی دەوڵەتی پێشکەوتویان دامەزراندووە . دەوڵەتی وا هەیە دوای ٣ سەد ساڵ لە دامەزراندن ئەنجا گەیشتوونەتە ئەم پێشکەوتنە لە شارستانیەت . دیارە ئەوەش دوای تێپەربونی گەل ووڵاتەکەیان بە بارودۆخی دژوار، لە شەر وبرسیەتی.

بۆیە ئومید هەیە کە هەرێم و خەڵکی کوردستان ، لەریگای یەکریزی دەرباز بن لەو ناخۆشی ئەو کێشانەی کە تەنگیان بە بژێوی خەڵک هەڵچنیوە .

سەرەرای ئەوە دەبێ بزانین کە کورد پێشتر ئەزمونی حوکمرانی نەبووە ، لە هەمان کاتدا دوژمنی بەهێزی دەرەکی زۆرە ، کە بەردەوام کار بۆ ئەوە دەکەن ، کە کورد نابێ قەوارەی سیاسی خۆی هەبێت . بۆ گێتەی سەرۆکی یەکێک لە دەوڵەتانی هاوسێکانمان چەند ساڵێک لەمەوبەر ، ووتی ئەگەر قەوارەیەکی سیاسی کوردی لە قارەی ئافریقاش هەبێت زۆر بە جدیانە هەوڵێ تێکدانی ئەدەین .
بۆیە پێویستە لە سەر سەرکردایەتی کورد لە حیزبەکان ، لە پێناو پاراستنی بەرژەوەندیەکانی گەل وهەرێمی کوردستان بە گشتی . هەوڵی جیدی بدەن بۆ یەکرێزی و کۆتایی هێنان بە نەخۆشی پەرتەوازەیی .
باشترین سیاسەت بۆ کورد لە ئێستادا ، بۆ یەکرێزی دانوساندن و گفتوگۆ لە گەڵ حکومەتی بەغدا بکەن بۆ بە دەستهێنانی شایستە داراییەکان خەڵکی کوردستان ، کە دەبێتە مایەی خۆشگوزەرانی بەختەوەری خەڵک و پاراستنی پێگەی هەرێمی کوردستان .
لەگەڵ ڕێزما.

جمال سلیمان
٢٨/٩/٢٠٢٣